

- Будь-які обмеження на доступ до урядової інформації мають бути чітко визначені в законодавстві. Належні заходи можуть бути введені в дію в якості захисту приватного життя (наприклад, конфіденційність платника податків) та таємної інформації в галузі національної безпеки та оборони.

7) Принцип прозорості, зв'язку та оцінки:

- Враховуючи, що прозорість державних фінансів є однією з ключових цілей фіскальних інститутів, у них є спеціальний обов'язок діяти максимально прозоро. Повна прозорість у їх роботі і діяльності забезпечує найбільший захист незалежності ФІ і дозволяє їм будувати довіру з боку громадськості.

- Незалежні фіскальні установи повинні розробити ефективні канали комунікації з самого початку, особливо із засобами масової інформації, громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами [1].

В Україні є доцільним створення незалежних фіскальних інститутів одночасно із запровадженням фіскальних правил щодо збалансування державного бюджету протягом економічного циклу. Дані інститути мають бути побудовані на принципах описаних вище. Слідуючи даним принципам, фіскальні інститути в змозі стати необхідною ланкою фінансової системи для досягнення фіскальної стабільності та покращення ситуації в країні.

Список літератури:

1. OESD principles for independent fiscal institutions [Electronic resource]. - Mode of access: http://www.pbodpb.gc.ca/files/files/Revised%20IFI%20Principles_EN%20-%2013-Feb-13.pdf.
2. Calmfors, L. – Wren-Lewis, S. (2011): What should fiscal councils do? CESifo Working Paper, Series No. 3382.

ФОРМУВАННЯ ВЛАСНИХ ДОХОДІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

*Насібова О.В., старший викладач кафедри «Фінанси і кредит»,
Харківський інститут фінансів Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі, м. Харків, Україна*

Дослідження в сфері пенсійного забезпечення свідчать про важливість фінансового забезпечення солідарного рівня пенсійної системи України, який залишається основною складовою соціального захисту непрацездатних громадян. Проблеми формування доходної бази Пенсійного фонду України (ПФУ) залишаються не у достатній мірі вирішеними. Це пов'язано з багатьма причинами, які комплексно проявилися на нинішньому етапі соціально-економічного розвитку країни.

Основна частка надходжень з яких формуються доходи ПФУ складають власні доходи, розмір яких з кожним роком збільшується. Але коштів у ПФУ на здійснення

зобов'язань не вистачає. Для виявлення резервів зростання та оптимізації формування власних надходжень ПФУ необхідно проаналізувати їх структуру.

Основним джерелом наповнення бюджету ПФУ є обов'язкові внески підприємств, установ і організацій, які становлять найбільший розмір серед всіх надходжень в складі власних доходів ПФУ і на протязі 2000-2013 рр. постійно збільшувались. Так, у 2000 р. цей показник був 9911,6 млн. грн., а в 2010 р. він збільшився на 91358,4 млн. грн. по відношенню до 2000 р. і становив 101270 млн. грн. Слід зазначити, що особливо стрімке зростання розміру обов'язкових внесків підприємств, установ і організацій відбулось у 2005 р. на 13435 млн. грн. і у 2008 р. на 27948 млн. грн.

Разом з цим поступово збільшувався розмір обов'язкових внесків громадян, який у 2000 р. становив 511,8 млн. грн., в 2001 р. – 656,9 млн. грн., що на 145,1 млн. грн. більше ніж у попередньому році, в 2002 р. він зріс на 229,8 млн. грн., в 2003 р. – на 376 млн. грн., в 2004 р. – на 312 млн. грн., в 2005 р. – на 849 млн. грн., в 2006 р. – на 597 млн. грн., в 2007 р. – на 768 млн. грн., в 2008 р. – на 1607 млн. грн., в 2009 р. – 263 млн. грн., в 2010 р. – на 1213 млн. грн.

З 2003 р. в складі доходів бюджету ПФУ з'являються надходження коштів на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується з не бюджетних підприємств та установ, а також надходження коштів на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України. В 2004 р. з'являється ще одна стаття доходів ПФУ – надходження коштів від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятих на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списом №1. В 2007 р. до складу доходів ПФУ відносять обов'язкові внески від військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб.

Варто зазначити, що в 2011 р. із вступом в дію Закону України «Про збір та облік єдиного соціального внеску» була запроваджена нова форма сплати страхових внесків у вигляді єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування замість платежів, які здійснювались до чотирьох фондів соціального страхування, а також було консолідовано в Пенсійному фонді України спільні функції, притаманні для всіх фондів системи соціального страхування: облік платників, збір та облік страхових коштів, подання єдиної звітності, здійсненням контролю за нарахуванням та сплатою єдиного соціального внеску.

В 2011 р. сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування становила 143565 млн. грн., в 2012 р. вона зросла на 15553 млн. грн. по відношенню до попереднього року, а в 2013 р. – на 5167 млн. грн. по відношенню до 2012 р. і становила 164285 млн. грн.

Питома вага обов'язкових внесків підприємств, установ і організацій у структурі власних доходів Пенсійного фонду України на протязі 2000-2013 рр. відповідала понад 80 % від загальної сукупності власних надходжень, крім 2002 р. коли цей показник становив 79,9 %.

Збільшення обсягів власних доходів Пенсійного фонду залежать від кількості платників страхових внесків, величини об'єкта справляння страхових внесків, страхового тарифу, а також наявних пільг. В законодавстві України визначено механізм нарахування внесків для кожної групи страхувальників і об'єкт їх справляння, яким виступає фонд оплати праці (ФОП) та заробітна плата робітників. ФОП у 2008 р. становив 246878 млн. грн., в 2009 р. – 243646,8млн. грн., що на 323,2 млн. грн. менше ніж у попередньому році, в 2010 р. ФОП збільшився на 45435 млн. грн. і становив 289082 млн. грн., в 2011 р. зріс на 44451,2 млн. грн., в 2012 р. – на 50926 млн. грн., а в 2013 р. – на 13810 млн. грн. У структурі фонду оплати праці найбільша частка належить підприємствам і організаціям недержавних форм власності, найменша – платникам спрощеної системи оподаткування. Найбільшим фондоутворюючими регіонами (більше 50%) є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Харківська та Луганська області.

За даними державної служби статистики України економічно активне населення у віці 15-70 років на протязі 2000-2013 рр. зменшилось на 850,2 тис. осіб, на це впливає постійне природне скорочення населення України кожного року. Кількість населення працездатного віку також поступово зменшується, в 2000 р. цей показник становив 21150,7 тис. осіб, в 2005 р. зменшився на 669 тис. осіб, а в 2013 р. – на 3,5 тис. осіб і становив 20478, 2 тис. осіб. Економічно активне населення поділяється на зайняте населення і безробітне населення. За методологією МОП кількість безробітних працездатного віку с кожним роком зменшується, що позитивно впливає на рівень зайнятості і обсяги надходжень до Пенсійного фонду України.

Крім того, такі процеси, як спад обсягів виробництва майже за усіма видами економічної діяльності, ліквідація підприємств, вивільнення працівників і безробіття зумовлюють високі темпи скорочення як застрахованих осіб, так і страхувальників і призводять до зменшення обсягів надходжень страхових внесків до Пенсійного фонду України.

Високі темпи скорочення застрахованих осіб і страхувальників негативно впливають на формування власних доходів ПФУ. За даними ПФУ середньооблікова чисельність застрахованих осіб постійно зменшується, так станом на 01.01.2010 р. цей показник становив 13962,6 тис. осіб, станом на 01.01.2012 р. – 13743,2 тис. осіб, тобто на 219,4 тис. осіб менше, а станом на 01.01.2013 р. – 13491,3 тис. осіб, що на 251,9 тис. осіб менше ніж в попередньому році.

Одним із чинників зменшення обсягів власних доходів Пенсійного фонду України являється збільшення недоїмки платників зі страхових внесків. У зв'язку з порушеннями платіжної дисципліни платниками станом на 1 січня 2012 р. утворилася недоїмка зі сплати єдиного внеску – 716,4 млн. грн., що складає 0,47 % від загальної суми нарахованого єдиного внеску, з якої 77,0 % рахується за економічно-активними платниками; 21,4 % – по підприємствах, які перебувають у процедурах банкрутства; 1,3 % – підприємств у яких відсутні активи для її погашення.

На темпи погашення недоїмки по єдиному внеску впливає наявність заборгованості по заробітній платі, 42,4 % недоїмки по єдиному внеску рахується за

боржниками, які мають одночасно і заборгованість з виплати заробітної плати. Із загальної суми недоїмки по єдиному внеску за комунальними підприємствами рахується 15,0 %, за державними підприємствами – 51,0 %. Найбільшу суму недоїмки по єдиному внеску за 2011 р. мали підприємства, підпорядковані: Міністерству енергетики та вугільної промисловості – 205,5 млн. грн., Державному агентству з управління державними корпоративними правами та майном – 69,4 млн. грн., Фонду державного майна України – 29,7 млн. грн.; Міністерству оборони України – 6,6 млн. грн. Протягом 2012 р. недоїмка зі сплати єдиного внеску зросла на 660,6 млн. грн. і на 1 січня 2013 р. вона становить 1377 млн. грн., з якої 75,5 % рахується за економічно-активними платниками; 24,5 % – за підприємствами, які перебувають у процедурах банкрутства та у яких відсутні активи для її погашення. Із загальної суми недоїмки по єдиному внеску за комунальними підприємствами рахується 12,7 %, за державними підприємствами – 48,8 %. Найбільшу суму недоїмки по єдиному внеску мали підприємства, підпорядковані: Міністерству енергетики та вугільної промисловості – 451,1 млн. грн., Фонду державного майна України – 52,6 млн. грн., Міністерству інфраструктури України – 35,7 млн. грн.

Слід зазначити, що існування законодавчих обмежень об'єкта справляння внесків максимальною величиною, з одного боку, призводить до щорічного недоотримання Пенсійним фондом суми страхових внесків, а з іншого – нівелює втрати бюджету Пенсійного фонду, оскільки призначення пенсії здійснюється із суми заробітної плати, з якої сплачено страхові внески.

Також за останні роки виявлена незадовільна платіжна дисципліна підприємств та наукових установ, що призводить до додаткового навантаження на бюджет Пенсійного фонду та являється однією з причин виникнення тимчасових касових розривів при його виконанні. Існування значних сум заборгованості спричиняє відволікання власних коштів Пенсійного фонду.

Наявність пільг із сплати страхових внесків призводить до щорічного недоотримання солідарною пенсійною системою значних сум внесків і навантаження на державний бюджет, тобто сприяють розбалансуванню бюджету Пенсійного фонду.

Враховуючи це, з метою оптимізації формування доходів солідарної пенсійної системи, зменшення соціального навантаження на працюючих необхідно здійснити детінізацію економіки країни, провести легалізацію доходів населення, сформувані умови для створення нових робочих місць і охопити системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування усіх працюючих громадян, продовжувати стимулювати до виходу на пенсію у більш пізньому віці, скасувати необґрунтовані пільги, посилити платіжну дисципліну платникам страхових внесків.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>.

2. Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України № 2464-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Коломієць О.О. Демографічні імперативи політики збереження трудових ресурсів та шляхи активізації резервів його використання в Україні / О.О. Коломієць – Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3 (24). – С. 46-55.